

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף יא

אונקלוס בר קלונימוס: אונקלוס התגייר. שלח הקיסר גדוד של חיילים לקרוא לו. אונקלוס דיבר איתם בפסוקים ושכנע אותם באמיתות היהדות עד שהם התגיירו.

הדר שדר גונדא דרומאי: חזר הקיסר ושלח גדוד אחר של חיילים אחריו, והזהיר אותם שלא ידברו איתו. כשהם לקחו אותו והלכו, אמר להם אונקלוס אני אגיד לכם דבר בענייני העולם. ה'ניפיורא' מחזיק את הנר ומאיר לפני ה'פיפיורא' שהוא בדרגה שמעליו, וה'פיפיורא' מחזיק את הנר ל'דוכס' שמעליו, והדוכס מחזיק את הנר להגמון, וההגמון מחזיק את הנר לפני המלך (= קומא). אבל האם המלך מחזיק נר לפני אנשים? אמרו לו לא. אמר להם אונקלוס הקב"ה מחזיק נר ומאיר לפני עם ישראל! כך היה במדבר בעמוד האש שהאיר את הדרך לעם ישראל. כמו שכתוב: **"וְהָיָה הָאֵשׁ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַלַּיְלָה וְלַלַּיְלָה יוֹמָם וְלַיּוֹם יְלֵלָה"**. הם שמעו זאת והתגיירו.

הדר שדר גונדא אחרינא: חזר הקיסר ושלח גדוד פעם נוספת. והזהיר אותם של ידברו איתו מילה. כשהם לקחו אותו והלכו, ראה אונקלוס מזוזה מונחת על הפתח, הניח את ידו עליה ושאל אותם מה זה? אמרו לו החיילים תגיד לנו אתה. אמר להם מנהגו של עולם וכו'. וגם הם התגיירו. ואז הקיסר לא שלח יותר חיילים אחריו.

"וַיֹּאמֶר ה' לֵה שְׁנֵי גִיִּים גִּבְרִיִּים בְּבִטְנָהּ": זו הנבואה שנאמרה לרבקה כאשר התרוצצו הבנים בבטנה. הכתיב הוא 'גיים' ללמד שמרבקה יצאו שני 'גאים', אחד מיעקב ואחד מעשיו. אלו הם אנטונינוס ורבי שחיו באותו דור. שניהם היו עשירים גדולים עד שלא היה חסר בסעודתם אף פעם חזרת קישות וצנון. הם שלושה מאכלים שעוזרים לאכילה. המאכלים הללו היו נצרכים בגלל שהם היו עושים סעודות גדולות מאד (תוס').

קושיא: והא תנא דבי רבי ישמעאל – למה נקרא שמן קישואין? מפני שקשין לגופו של אדם כחרבות! תירוץ: לא קשיא, הא ברברבי הא בזוטרי: הגדולים מזדיקים והקטנים מועילים.

*

למדנו במשנה – יום הלידה ויום המיתה: ביום המיתה נחלקו רבי מאיר וחכמים. לדעת רבי מאיר יום המיתה של המלך בכל שנה, הוא יום חג לע"ז בימי מלכותו של בנו. אבל לדעת חכמים רק אם שרפו על המלך שמת את כלי תשמישו כדרך המלכים, אז הגויים עושים ביום הזה ע"ז. אבל אם לא שרפו עליו את כלי תשמישו, הם לא עושים ביום הזה ע"ז.

מכלל דר"מ סבר וכו': מדברי ר"מ עולה שלדעתו שריפת כלי התשמיש של המלך היא לא חוק לע"ז, כי גם מיתה שאין בה שריפה עושים הגויים את היום הזה חג לע"ז. ואילו מדברי רבנן עולה שלדעתם השריפה היא חוק לע"ז, כי דוקא אם עשו שריפה הגויים חוגגים את היום לע"ז ואם לא עשו שריפה לא.

קושיא: והא תניא שורפין על המלכים: כתוב כברייא כשמת מלך ישראל שורפים את כלי תשמישו ואין בזה איסור של 'דרכי האמורי'. אך אם רבנן סוברים שהשריפה היא חוק לע"ז, איך מותר לנו לעשות זאת? הרי כתוב "ובחוקותיהם לא תלכו!"

תירוץ: אלא דכ"ע: לכולי עלמא השריפה אינה חוק לע"ז, אלא היא ענין של חשיבות. אדם חשוב שמת כמו המלך, שורפים את כלי תשמישו. והמחלוקת היא האם מלך שמת ולא שרפו עליו, עדיין הוא מספיק חשוב שיעבדו ע"ז ביום המיתה שלו. או שאם לא שרפו עליו, זה מראה שהוא לא כל כך חשוב, ולכן לא עובדים ע"ז ביום המיתה שלו.

גופא. שורפין על המלכים וכו': לומדים זאת מנבואת ירמיהו למלך צדקיהו, שהוא ימות כדרכו ויכבדו אותו כדרך המלכים. "בְּשָׁלוֹם תָּמוּת, וְכַמְשָׁרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ הַמְּלָכִים הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ כִּן יִשְׂרְפוּ לָךְ".

ומה הם שורפין על המלכים? מיטתן וכלי תשמישן. ומעשה וכו'.

קושיא: והאמרת מה הן שורפין עליהם? מיטתן וכלי תשמישן: ואם כן מדוע שרף אונקלוס על רבן גמליאל 70 מנה של מטבעות כסף צורי? תירוץ: אימא בשבעים מנה צורי: הוא שרף כלי תשמיש בשווי 70 מנה כסף צורי.

קושיא: ומידי אחרינא לא? האם דברים אחרים לא שורפים עליהם? והרי כתוב בכרייתא 'עוקרין על המלכים' כלומר חותכים את הגידים מעל הפרסות של הבהמה של המלך, כדי שלא תהיה ראויה יותר לעשות בה מלאכה. רב פפא מתרץ: **סוס שרכב עליו:** מדובר בסוס שרכב עליו המלך שגם הוא נחשב ככלי תשמיש.

קושיא: ובהמה טהורה לא? והתניא וכו': כתוב בכרייתא שם שאסור לעשות עיקור שיגרום לבהמה להיות 'טריפה' (= למות לאחר זמן). אבל אם הוא לא עושה אותה טריפה מותר. והיינו מותר לחתוך את רגליה מתחת לעצם הארכובה.

מכאן אנו לומדים שמדובר בבהמה טהורה, ולכן צריך להיזהר שהיא לא תיעשה טריפה. והרי בהמה טהורה אינה כלי תשמישו של המלך, ובכל אופן מותר לקלקל אותה! תירוץ: **תרגמא רב פפא בעגלה המושכת בקרון:** מדובר בבהמה טהורה שסוחרת את העגלה שבה יושב המלך. ולכן גם היא נחשבת כלי תשמיש.

*

למדנו במשנה - יום תגלחת זקנו ובלוריתו:

שאלה: איבעיא להו: האם כוונת המשנה ליום שמגלח בו את זקנו ובאותו יום גם מניח (= משאיר) את בלוריתו (שהיא כמין צמה מאחורי העורף) לשם ע"ז. או שהכוונה ליום שבו הוא מגלח את זקנו, וליום אחר שבו הוא מעביר (= מסיר ומגלח) את בלוריתו לבדה, והם שני ימים נפרדים.

תשובה: ת"ש דתני' תרוייהו: אפשר להוכיח משתי ברייתות שבהם כתוב את שני האפשרויות הנ"ל, בכרייתא אחת כתוב 'יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו', ובכרייתא אחרת כתוב 'יום תגלחת זקנו והעברת בלוריתו'. נמצא שגם יום הנחת בלוריתו וגם יום העברת בלוריתו שניהם אסורים.

*

אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת יש [להם] ברומי: יש לרומיים עוד יום
איד שאינו מופיע במשנה.

אחת לשבעים שנה: פעם בשבעים שנה מביאים אדם ללא מום (= כנגד עשיו) ומרכיבים אותו על אדם חגר (= כנגד יעקב שהיה צולע על ירכו לאחר שנאבק עם המלאך), ובזה הם רוצים לומר שעדיין עשיו שולט על יעקב, ומלבישים אותו (= את האדם ללא מום) בבגדי אדם הראשון שהם 'בגדי החמודות' שהיו לעשיו, ומניחים בראשו את עור ראשו של רבי ישמעאל כהן גדול (= שהיה מהרוגי מלכות, וכיון שהיה יפה מאוד, ביקשה בת הקיסר מאביה להפשיט את עור פניו בחייו, וחנטה אותו בשמן אפרסמון כדי שלא יתקלקל, ועדיין הוא מונח בגנזי רומי), ותולים בצווארו אבן פז יקרה מאוד במשקל ארבע מאות זוז, ומחפים את השווקים של רומי באבני 'אינך' (= מין אבן יקרה), ומכריזים לפניו 'סך קירי פלסתר' (= 'חשבון הקצצים כזב הוא') כלומר נבואת יעקב שאמר לבניו שסופם להיגאל באחרית הימים היא שקר, 'אחור דמרנא זייפנא' (= אחיו של אדוננו זייפן) כלומר אחיו של אדוננו עשיו הוא יעקב הזייפן שרימה את עשיו וחשב ליטול את הברכות כדי להיות גביר לאחיו, 'דחמי חמי, ודלא חמי לא חמי' (הרואה בשמחה זו עכשיו, רואה. ומי שלא רואה עכשיו, לא יראה עוד, כיון שיעשו אותה שוב רק בעוד שבעים שנה), 'מאי אהני לרמאה ברמאותיה ולזייפנא בזייפנותיה' (= מה הועילה לרמאי רמאותו ולזייפן זייפנותו) כלומר מה הועיל ליעקב שרימה את עשיו ולקח את הברכות, שהרי הברכות התקיימו בנו, והם מסיימים ומכריזים 'ווי לדין כד יקום דין' (= אוי לזה כשיקום זה) כלומר אוי לעשיו כשיקום יעקב באחרית הימים.

אמר רב אשי: פיהם של הרשעים הללו הכשיל אותם! שאם הם היו אומרים 'הזייפן הוא אחיו של אדוננו' הרי משמע כמו כוונתם שיעקב הוא זייפן, אבל כעת שהם אומרים 'אחיו של אדוננו זייפן' משמע שאדוננו עצמו (= עשיו) הוא הזייפן.

שאלה: ותנא דידן מ"ט לא קחשיב לה? ומדוע התנא של משנתנו לא הביא את יום האיד הזה בין שאר ימי אידיהם?

תשובה: להאי דאיתא בכל שתא ושתא קחשיב, דליתא בכל שתא ושתא לא קחשיב: הוא הביא רק את ימי האיד שנוהגים אצלם בכל שנה, ולא ימי איד שלא נוהגים אצלם כל שנה (כמו זה שרק פעם בשבעים שנה).

*

הני דרומאי. ודפרסאי מאי? כלומר ימי אידם שהביאה משנתנו הם ימי האיד של הרומאים. ומה הם ימי האיד של הפרסיים? תשובה: **מוטרדי וטורסקי מוהרנקי ומוהרין**: הם ימי אידם הקבועים להם בכל שנה.

הני דפרסאי ודרומאי. דבכלאי מאי? כלומר עד כאן הבאנו את ימי אידם של הפרסיים והרומאים. מה הם ימי האיד של הבבליים? תשובה: **מוהרנקי ואקניתי' בחנוני והאיד שביום עשר באדר**.

חמשה בתי עבודת כוכבים קבועין הן: הגמ' תבאר להלן שהם קבועים כל השנה, שבכל ימות השנה עושים העובדים אותם יום איד ומקריבים זבחים, ואסורים במשא ומתן לעולם. אלו הן: **'בית כל' בבבל, 'בית נבו' בעיר כורסי, 'תרעתא' שבעיר מפג, 'צריפא' שבאשקלון, 'נשרא' שבארץ ערביא**.

א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא, מאי 'קבועין הן'? א"ל כך אמר אבא של אמא שלך: הם קבועים לעולם לעבוד שם ע"ז, ובכל ימות השנה עושים שם יום איד ומקריבים זבחים, ולכן הם אסורים במשא ומתן לעולם.

*

אמר שמואל: למרות שבמשנה כתוב ששלושה ימים לפני אידם אסור לשאת ולתת עימהם, אבל בגולה אנחנו לא יכולים למנוע את עצמנו ממשא ומתן עימהם כיון שאנו גרים ביניהם ואנחנו מתפרנסים מהם, וגם משום שאנחנו מפחדים מהם, ולכן רק יום אידם אסור.

קושיא: **ויום אידם נמי מי אסיר?** וכי יום אידם אסור? והרי רב יהודה התיר לרב ברונא למכור יין, ולרב גידל למכור חיטים ביום אידם של הסוחרים, שיום אחד בשנה מתקבצים כל סוחרי העיר לאכול ולשתות ולחגוג לשם ע"ז מסויימת. נמצא שאפילו יום אידם מותר.

תירוץ: **שאני חגתא דטייעי דלא קביעא:** דינו של יום האיד של הסוחרים שונה, כיון שהוא לא קבוע, ולא עושים אותו בכל שנה, ולכן לא נאסר לשאת ולתת איתם אפילו ביום האיד עצמו.

משנה: עיר שיש בה עבודת כוכבים: שהיום יש יום איד לבני העיר לע"ז שבעיר, מותר לשאת ולתת עם היושבים מחוץ לעיר, כיון שהם אינם נמשכים אחר הע"ז של בני העיר, לפי שמנהגם שכל אחד עובד את הע"ז שלו, ויום האיד של יושבי העיר אינו יום האיד של היושבים מחוץ לעיר.

היה חוצה לה עבודת כוכבים: ואם היום הוא יום אידם של היושבים מחוץ לעיר, מותר לשאת ולתת עם היושבים בתוך העיר, כנ"ל.

מהו לילך לשם? האם מותר ללכת לעיר ביום האיד שלהם כדי לדבר עם אחד מבני העיר?

תשובה: בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור: אם הדרך מובילה רק לעיר הזאת, ואי אפשר ללכת משם לעיר אחרת, אסור ללכת שם, שמא יחשדו בו שהוא הולך לעבוד את הע"ז שלה.

ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר: ואם הדרך מובילה גם לעיר אחרת, מותר ללכת שם, לפי שהרואה אותו הולך יאמר שהוא הולך למקום אחר.